

Redactie:

Dr. H. M. DEKHUIJZEN (secretaris, p/a CABO, Postbus 14, 6700 AA Wageningen)

G. J. OREEL, Prof. Dr. K. H. VOOUS en Dr. W. J. WOLFF

DE WAARNEMINGEN VAN ROODHALSGANZEN *BRANTA RUFICOLLIS* IN NEDERLAND, SPECIAAL IN HET NOORDELIJKE DELTAGEBIED

The observations of red breasted geese *Branta ruficollis* in the Netherlands, particularly in the northern Delta-area

G. L. OUWENEEL

INLEIDING

Winter 1978-79 verbleven in het noordelijke deltagebied tenminste drie, waarschijnlijk zelfs vier Roodhalsganzen *Branta ruficollis*. Ook was weer aanwezig een hybride tussen Roodhalsgans en Brandgans *Branta leucopsis*, waarschijnlijk hetzelfde exemplaar waarover reeds eerder een rapport verscheen (van der Lee & Ouweneel 1976). Eén of enkele Roodhalsganzen brengen nu al gedurende een ononderbroken reeks van jaren de winter door op ganzenpleisterplaatsen in het Hollands Diep-Haringvlietgebied (HDHg). Dit verslag gaat in op enkele aspecten hiervan.

METHODE EN RESULTAAT

De waarnemingen

Door raadpleging van de rubrieken „Ornithologie van Nederland” in Limosa en eigen dakboekantekeningen kwam vast te staan dat de Roodhalsgans sinds 1958-59 geen winter in het noordelijke deltagebied heeft ontbroken. Betrof het aanvankelijk slechts incidentele waarnemingen, sinds halverwege de jaren zestig kwam er een grotere regelmaat, waaruit in ieder geval voor enkele seizoenen kon worden afgeleid dat de vogel(s) maanden aaneen in het HDHg. verbleven. De gemakkelijker wordende bereikbaarheid van het gebied, alsmede het dichter wordende waarnemersnet behoeven overigens niet geheel vreemd te zijn aan de toename van het aantal waarnemingen. Vast staat dat in ieder geval in de winters 1970-71, 1973-74, 1975-76 en 1977-78 2 exemplaren aanwezig waren, in 1970-71 zelfs 3.

Gezelschap

De Roodhalsganzen welke de auteur sinds 1968-69 in het HDHg. waar-

Fig. 1. Twee Roodhalsganzen *Branta ruficollis* tussen Brandganzen *Branta leucopsis* op de Bommelse Gorzen, Goeree-Overflakkee, maart 1976.

Fig. 1. Two Red-breasted Geese *Branta ruficollis* among Brandganzen *Branta leucopsis* on the Bommelse Gorzen, Goeree-Overflakkee, march 1976.

nam, hielden zich zonder uitzondering op tussen Brandganzen, ook indien het gezelschap ganzen uit verschillende soorten bestond. Met de Brandganzen optrekkend frequenteren de Roodhalsganzen de specifieke brandgans-fourageerterreinen rond het Hollands Diep-Haringvliet. Indien in één seizoen meer dan één Roodhalsgans tegelijk aanwezig was, wil dat nog niet zeggen dat de vogels dan altijd in elkaars gezelschap verkeerden (fig. 1). Zo fourageerden op de Bommelse Gorzen op 30 december 1978 tussen ca. 800 Brandganzen afzonderlijk 2 Roodhalsganzen: gedurende de waarnemingsperiode kwamen deze niet bij elkaar. Ook zag ik de hybride nooit samen met Roodhalsganzen bijeen, maar wel tot dusver tweemaal gesepareerd van een Roodhalsgans in één vlucht.

Winter 1978-79

De eerste Roodhalsgans zag ik op 24-12-1978 tussen 4500 op de Westerse Laagjes fouragerende Brandganzen. Waarnemingen volgden van 1-3 exemplaren op 30-12-1978 en 13-1-1979, en voorts weer na half maart. Op 17-3-1979 zag ik 2 exemplaren, waarvan één geringd, ten westen van Stad aan het Haringvliet, en een exemplaar op de Scheelhoek. Eind maart nam Lok op de Westplaat ook tussen Brandganzen 3 vogels waar, waarvan 2 bij elkaar (mond. med.). Dan zijn er nog een reeks waarnemingen van een Roodhalsgans tussen de Brandganzen die op Schouwen pleisterden, zodat het niet te

optimistisch is er van uit te gaan dat in 1978-79 4 Roodhalsganzen in het noordelijke deltagebied inclusief Schouwen aanwezig waren. Kuyken (1979) komt tot de conclusie dat na de hernieuwde koudeperiode die op 26-1 aanving, tussen de grote ganzenvluchten welke uitweken naar Zuidwest-België, zich 5 Roodhalsganzen ophielden. Uit die periode heb ik geen waarnemingen uit het HDHg., maar wel op 3-2-1979 het exemplaar van Schouwen.

DISCUSSIE

Broedgebieden en trekroutes

Zover bekend raken de broedgebieden van Brandgans en Roodhalsgans elkaar niet (Uspenski 1965). De trekroutes verschillen geheel. De Siberische populatie van de Brandgans trekt vanuit zijn broedgebied zuidwestwaarts via het Witte- en Oostzeegebied naar langs de Noordzee gelegen winterkwartieren. De oostelijker in Siberië broedende Roodhalsganzen volgen op trek enkele grote noord-zuid lopende Siberische rivieren, waarna het Kaspische gebied bereikt wordt, waar tot voor kort de hoofdmacht overwinterde. Naar men algemeen aanneemt verlegde de soort recent het zwaartepunt van haar winterkwartier naar het westen, door vanuit het Kaspische gebied langs de noordoever van de Zwarte Zee verder te trekken naar de kustgebieden van Roemenië en Bulgarije (Cramp e.a. 1977). Er valt dus wat te zeggen voor een standpunt dat met Brandganzen optrekkende Roodhalsganzen op een of andere wijze buiten het verspreidingspatroon van hun soortgenoten zijn geraakt of ontsnapt zijn uit gevangenschap. Dit zou dan kunnen inhouden dat de Roodhalsganzen welke wij in het winterhalfjaar zien steeds dezelfde exemplaren betreffen. Het sinds seizoen 1975-76 jaarlijks verschijnen van de (een?) hybride hier te lande is ook in deze theorie inpasbaar.

Gevangenschap

Ten Kate (1961) acht het zeer waarschijnlijk dat de omstreeks 1960 hier te lande waargenomen Roodhalsganzen uit gevangenschap ontsnapte vogels betrof. Onder de rond het HDHg. aanwezige Roodhalsganzen bevinden zich nogal eens geringde vogels, zodat het geenszins uitgesloten is dat uit collecties afkomstige vogels in het spel zijn. Maar een axioma is het niet. Op 24 december 1968 en 2 februari 1972 werden respectievelijk bij Gaastmeer en Arnhemheen een Roodhalsgans gevangen, welke geringd werden vrijgelaten. Het laatste exemplaar werd op 9 juni 1974 teruggemeld vanuit Yamal-schiereiland, langs de Yuribejrivier (schr. med. Speek). Niet te achterhalen viel of deze Roodhalsganzen bij vangst zich in gezelschap van Brandganzen bevonden. Yamal herbergt de meest westelijk gelegen broedplaatsen van de Roodhalsgans (Cramp e.a. 1977), maar ligt oostelijker dan de gebieden met de brandgansbroedplaatsen. Deze terugmelding is dus daarom belangrijk omdat zij aantoont dat hier te lande toevende Roodhalsganzen, ook al bevinden ze zich in gezelschap van andere soorten, de weg naar hun broedplaatsen weten

te vinden. Bovendien blijkt uit deze ringgevallen dat niet iedere geringde Roodhalsgans een uit gevangenschap afkomstige vogel behoeft te zijn.

Wijziging winterkwartier

De toename van het aantal waarnemingen hier te lande valt samen met een analoge ontwikkeling in Zweden. Sinds 1972 merkt men tussen de Oland en Gotland passerende Brandganzen zowel in voor- als najaar 1 of 2 Roodhalsganzen op (schr. med. Nilsson). Aangenomen mag worden dat het hier om dezelfde individuen gaat als wij in Nederland zien. Meer waarschijnlijk is dus de conclusie dat in ieder geval de laatste jaren een zeer beperkt contingent Roodhalsganzen niet de traditionele trekroutes van de soort volgt, maar meereist met de een geheel andere route volgende Brandganzen. Tegen deze conclusie zou men in verzet kunnen gaan door te wijzen op het sterk afzonderlijke optreden van de in West-Europa verschijnende Roodhalsganzen; zover mij bekend werden nooit meer dan 3 exemplaren bijeen gezien. In het huidige winterkwartier de Dobrogea is het zich aansluiten bij andere soorten — in dit geval Kolganzen *Anser albifrons* — en het tussen deze gezelschappen verspreid optreden, kenmerkend voor de Roodhalsgans. Minder waarschijnlijk is overigens dat de toename in West-Europa verband houdt met de recente keuze van de Dobrogea als winterkwartier. Immers, de soort komt hier vanuit een geheel andere hoek Europa binnen. In hoeverre alle jongste gebeurtenissen rond de Roodhalsgans uit te staan hebben met de zeer sterke afbrokkeling van de populatie waarmede de soort wordt geconfronteerd, is een vraag die wij ons kunnen stellen.

SUMMARY

Since 1958 at least 1, sometimes 2 or 3 Red-breasted Geese *Branta ruficollis* stay in the Holland Diep-Haringvlietarea almost exclusively among the wintering Barnacle Geese *Branta leucopsis*. Winter 1978-79 at least 3, probably 4 birds were observed. Besides, since 1975-76 every winter a hybrid between Barnacle Goose and Red-breasted Goose is being observed. Sometimes banded individuals are among the Red-breasts and it is not out of question that some of them escaped from captivity. However, in 1968 and 1972 two Red-breasted Geese were caught and released in the Netherlands. The latter bird was shot on Yamalpeninsula in June 1974. On this peninsula the most western breeding-grounds of the Red-breasted Goose are lying. Among the Barnacle Geese passing Sweden, Red-breasted Geese are observed yearly nowadays, probably the same birds as stay in Holland in winter. It may be supposed that every year a limited number of Red-breasted Geese is joining the migrating Barnacle Geese, following the route across the Baltic to the haunts along the North Sea.

LITERATUUR

- Cramp, S. e.a. 1977. Handbook of the Birds of Europe the Middle East and North Africa. Oxford.
- Kate, C. G. B. ten, 1961. Ornithologie van Nederland, 1959. Limosa 34: 189-219.
- Kuyken, E. 1979. Een overweldigende ganzeninvasie in Vlaanderen: eerste bericht. De Wielewaal 45: 73-75.
- Lee, H. F. van der & G. L. Ouweneel, 1976. Een waarschijnlijke hybride tussen Roodhalsgans *Branta ruficollis* en Brandgans *Branta leucopsis*. Limosa 49: 213-215.
- Uspenski, S. M. 1965. Die Wildgänse nordeurasiens. Wittenberg.

Adres: Lijster 17, 3299 BT Maasdam.